

SkolledarAkademin Forum för Samverkan Uppsala Universitet

LEDA FÖR ÖKAD LIKVÄRDIGHET

Rapport Nr 1 april 2021

Innehållsförteckning

1. SkolledarAkademin	2
1.1 Gemensam probleminventering.....	3
2. Leda för ökad likvärdighet	4
2.1 Sigtunas problembeskrivning.....	4
2.1.1 Hur leda för likvärdighet?.....	4
2.2 Ledarhandlingar för ökad likvärdighet.....	6
2.2.1 Åtta strategier.....	8
3. Skolledarakademin:s samtal på temat Leda för ökad likvärdighet	12
4. Avslutande kommentarer	14
REFERENSER	19
Bilaga 1 Ledamöter i SkolledarAkademin 2020-2022	20
Bilaga 2 Gemensam stödstruktur.....	0
Bilaga 3 En sammanställning av olika definitioner av likvärdighet inom utbildningsområdet	3
Bilaga 4 SkolledarAkademin:s hantering av begreppet Likvärdighet	7

1. SkolledarAkademin

SkolledarAkademins syfte är att vara en mötesplats för fördjupande samtal, där vetenskap och erfarenhet möts komplementärt för att stödja utvecklingen av ett ledarskap för utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Denna mötesplats är en plats för gemensam bildning, där ledamöterna genom att stanna upp i vardagen, tänka och reflektera tillsammans gemensamt bidrar till utveckling. En plats där olika kompetenser möts och gemensamt söker kunskap kan kallas ett *tredje rum*.

Ledamöter i SkolledarAkademin är företrädesvis skolledare (rektorer och verksamhetschefer från olika skolformer). Ledamöterna väljs in, efter förslag från huvudmännen, av FoSam:s styrelse. Som ledamot av SkolledarAkademin åtar man sig att under två år aktivt medverka i samtal om ledarskap för en undervisning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Ledamöterna väljer fokusområde/-n för det kommande året. Utifrån de områden som ledamöterna enas kring, skapas olika mötes- och arbetsformer som bidrar till att ta vara på varandras kunskaper och erfarenheter och samtidigt utveckla, fördjupa och utmana dessa.

Genom SkolledarAkademins koppling till FoSam finns möjlighet att ta vara på och dela lärdomar från andra insatser som görs hos såväl huvudman som lärosäte. En nära koppling finns särskilt till de aktiviteter som sker inom ramen för FoSam:s forskningslitteracitetsprojekt.

SkolledarAkademin utgör ett samarbete mellan FoSam och Uppsala universitets rektors- och masterutbildning med inriktning mot pedagogiskt ledarskap. SkolledarAkademin kan i det här sammanhanget ses som en gränsöverskridande aktivitet där olika praktiker, forskare och skolledare möts för att utveckla kunskap. Härigenom kan ett ömsesidigt lärande och påverkan ske av verksamheterna både i skolans verksamhet och i rektors- och masterutbildningens samt i FoSams andra verksamheter.

Att SkolledarAkademin har ett regionalt fokus där samtliga kommuner i FoSam-området deltar ses som särskilt värdefullt då den bidrar till att skapa nätverk och erfarenhetsutbyte mellan rektorer inom regionen. Det är därför viktigt att alla skolformer finns representerade i gruppen för kunskapsutbyte även mellan skolformerna. Invalda ledamöter ska i sin respektive kommun kunna skapa forum där SkolledarAkademins samtal kan lyftas in och fortsätta med rektorskollegor och på så sätt bidra till utveckling i hela kommunen.

SkolledarAkademin leds av Katina Thelin, universitetslektor vid Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, EDU . Projektledare är Anna Brunner Cederlund, projektkoordinator FoSam. Rådgivare är Elisabet Nihlfors, seniorprofessor i pedagogik med inriktning mot ledarskap, EDU.

1.1 Gemensam probleminventering

SkolledarAkademins ledamöter (Bilaga 1) samlades första gången i september 2020. Det första mötet inleddes med en presentationsrunda som snart övergick i ett samtal kring SkolledarAkademins syfte, målsättning, innehåll och arbetsformer. Samtalet utmynnade i ett beslut om en gemensam probleminventering.

Resultatet av den probleminventering som gjordes kan översiktligt beskrivas i termer av tre integrerade och delvis överlappande problemområden, eller teman; Leda för ökad likvärdighet, Pedagogiskt ledarskap och Relationellt ledarskap.

Problemområde	Kommun
Leda för ökad likvärdighet Nyckelord: <i>Likvärdighet</i>	Sigtuna
Pedagogiskt ledarskap Nyckelord: <i>Pedagogiskt ledarskap, Effektivt ledarskap, Effekt, Effektivitet, Undervisningsskicklighet, Undervisningskvalitet</i>	Knivsta <i>Pedagogiskt ledarskap</i>
	Tierp <i>Leda för ökad undervisningsskicklighet</i>
	Östhammar <i>Leda för ökad läsförståelse</i>
	Enköping <i>Effektfullt ledarskap</i>
	Uppsala <i>Effektiva ledarhandlingar</i>
Relationellt ledarskap Nyckelord: <i>Relationellt ledarskap</i>	Håbo <i>Leda för goda relationer</i>

Det första temat som valdes var *Leda för likvärdighet* och vid fem tillfällen, inklusive ledamöternas förberedelsearbete ägnades åt detta tema. Denna rapport beskriver hur arbete med detta tema tagit form och kan förhoppningsvis utgöra ett underlag för fortsatta samtal i andra fora.

2. Leda för ökad likvärdighet

SkolledarAkademiens samtal har under perioden september 2020 till mars 2021 handlat om skolledares, och då företrädesvis rektorers ansvar för och arbete med att utveckla likvärdigheten i förskolans och skolans verksamheter. Initiativet till temat, som rubricerats Leda för likvärdighet, togs av Sigtuna kommuns ledamöter, Karin Harnesk och Erika Björklund.

Arbetet med att synliggöra ledamöternas kunskaper och erfarenheter med relevans för det aktuella problemområde byggde på den stödstruktur som SkolledarAkademiens vetenskapliga ledare tagit fram (Bilaga 2).

Enligt strukturen inleds arbetet med att en eller flera ledamöter författar en text som innehåller följande delar:

- i. En *introduktion* av exempelvis ett problem, eller en utmaning med koppling till något av de områden som står i fokus för SkolledarAkademiens arbete och det övergripande temat Att leda på vetenskaplig grund;
- ii. En *bakgrund* som rymmer en beskrivning av den praktik (del av verksamheten), i vilken problemet/utmaningen uppstått, samt ett försök till redogörelse för den grund som praktiken vilar på d v s utgångspunkterna för den och/eller tidigare erfarenheter av att hantera problemet/utmaningen;
- iii. En eller ett mindre antal *frågeställning(ar)*, vilka kan bilda utgångspunkt för övriga ledamöters egna erfarenheter med relevans för, och kritiska reflektioner över, den aktuella praktiken. Texten delas med/skickas till Akademiens ledamöter.

Texten kommenteras skriftligt av övriga ledamöter. Inför mötet får alla tillgång till och läser varandras kommentarer.

Nedan återges först den först den text som Sigtunas ledamöter författande. Därefter presenteras innehållet i de kommentarer som ledamöterna bidrog med.

Redogörelsen följs av ett avsnitt som översiktligt beskriver de samtal som först i SkolledarAkademin sedan arbetet med temat Leda för ökad likvärdighet initierades. I en avslutande kommentar summerar sedan ledamöterna från Sigtuna sina tankar och slutsatser inom området.

2.1 Sigtunas problembeskrivning

2.1.1 Hur leda för likvärdighet?

Problemformulering SkolledarAkademin hösten 2020

Att det ingår i uppdraget för varje rektor att leda för likvärdighet och det ska göras på vetenskaplig grund regleras i skollagen:

1 kap. 5 § 2 st. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
1 kap 9 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas

2 kap 9 § Det pedagogiska arbetet vid en förskole- eller skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.
10 § Rektorn beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar.

I Sigtuna kommun har frågan om likvärdighet varit aktuell en längre tid. Det finns stora skillnader mellan olika enheter utifrån dess olika förutsättningar. Det dilemmat arbetar vi med på huvudmannanivå dels genom resursfördelning utifrån socio-ekonomi och dels genom olika insatser kopplade till likvärdhetsbidraget som t.ex. ett stort projekt kring Nyanländas lärande. Skolorna arbetar utifrån ett gemensamt Skolutvecklingsprogram "Sigtunaboxen" medan förskolorna arbetar med en Kvalitetsscanning Sigtunamodellen 2020 för att alla barn och elever ska möta en utbildning av god kvalitet.

Det finns många aspekter i likvärdighet. Att det inte handlar om lika mycket i frågan om ekonomisk ersättning är tydligt "Rektor ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov". Varje barn och elev ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt så det handlar inte heller om att vi ska utjämna skillnader genom att sänka skolans eller elevernas ambitionsnivå utan att alla barn och elever ska få bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande. Det ska vara en likvärdig kvalitet på utbildningen. Skolan har dessutom ett kompensatoriskt uppdrag beträffande barn och elever som har sämre förutsättningar hemifrån.

En utmaning för rektor att leda för likvärdighet kan vara att man som rektor ser många förbättringsområden som ligger utanför ens eget handlingsutrymme. Utmaningen är dels på grund av de faktiska faktorerna exempelvis storleken på barnpengen men dels kan det även vara en utmaning att härbärgera att handlingsutrymmet inte finns. Det är då viktigt att se vilket handlingsutrymme som faktiskt finns.

Skolinspektionens rapport (SI-2019:1437) *Resultatskillnader inom skolor. Rektors arbete med att analysera klassresultat och främja goda studieresultat för alla elever*, som kom nyligen visar på svårigheterna att synliggöra, analysera och sedan leda ett förbättringsarbete på klassnivå. I Sigtuna kommun (Kvalitetsdag hösten 2020) lyftes frågan om likvärdighet mellan klasserna när det gäller kön och skillnader i kunskapsresultat. Det var en aha-upplevelse för många rektorer när skillnaderna mellan klasserna blev synliggjorda. Rektorens nyfikenhet för fortsatt analysarbete väcktes. Hur kan vi förstå skillnaderna och hur kan vi arbeta för att minska desamma? Hur leder rektor ett förbättringsarbete för att analysera och åtgärda skillnader som

beror på elevernas kön, klassernas sammansättningar, om läraren är utbildad eller ej men framför för att höja undervisningens kvalité?

Frågeställningar:

- Vilka ledarhandlingar kan och behöver rektor göra för att leda för likvärdighet och vilar dessa handlingar på vetenskaplig grund och/eller beprövad erfarenhet?
- Hur kan rektor leda ett förbättringsarbete för ökad likvärdighet? Exempelvis då det på en förskola är ojämn kvalitet mellan avdelningarna och barnen får inte samma förutsättningar till utveckling och lärande. Fyra avdelningar har hög kvalitet och god måluppfyllelse. Medan en avdelning har låg kvalitet och låg måluppfyllelse (I Sigtuna kommun syns det bland annat i en kvalitetsscanning som genomförs två gånger per läsår).
- Hur kan en rektor aktivt leda ett förbättringsarbete med utgångspunkt i kunskapsresultaten för att öka likvärdigheten inom sin enhet mellan klasserna?
- Skolinspektionen lyfter betydelsen av rektors undervisningsnära ledarskap med specifik och individuell återkoppling på lärarnivå. Vad innebär att utöva ett undervisningsnära ledarskap på vetenskaplig grund och med beprövad erfarenhet?

2020-10-05

Karin Harnesk och Erika Björklund, rektorer i Sigtuna kommun

2.2 Ledarhandlingar för ökad likvärdighet

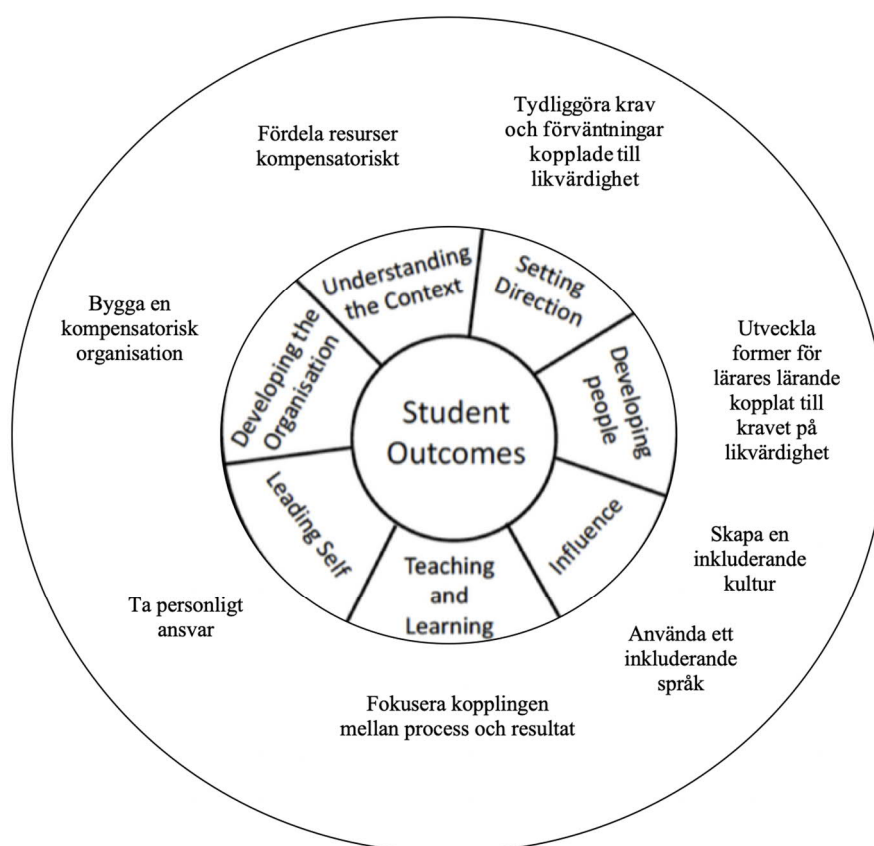
Som en konsekvens av, eller ett svar på dessa frågor med fokus på rektors ledarhandlingar (Vilka ledarhandlingar...?) och på "hur:et" (Hur kan rektor...?) kom ledamöternas kommentarer till stor del att handla om vad rektor kan eller bör göra för att komma till rätta med problem av det slag som Sigtunas ledamöter identifierat. Dessa *ledarhandlingar för ökad likvärdighet* har i efterhand kategoriserats med utgångspunkt i en modell för pedagogiskt ledarskap (educational leadership) utvecklad av Drysdale & Gurr (2017) och som Gurr (2021) senare använt i studier av pedagogiskt ledarskap i kristider (times of crises). Enligt Drysdale and Gurr (2017) är modellen applicerbar i de flesta sammanhang där ett pedagogiskt (skol)ledarskap utövas.

Kärnan i det pedagogiska (skol)ledarskapet består enligt Drysdale & Gurr (2017) av det resultat som verksamheten uppnår, avseende barns/elevs akademiska, sociala och personliga lärande och utveckling. Med utgångspunkt i denna kärna, som i modellen benämns Elevresultat (Student outcomes) tar ledarskapet form i sju ledarskapsdomäner: 1) Ta ut riktning (*Setting directions*), 2) Utveckla människor (*Developing people*), 3) Påverka (*Influence*), 4) Förbättra undervisningen och lärandet (*Improving teaching and learning*), 5) Utveckla sig själv (*Leading self*), 6) Utveckla

organisationen (*Developing organisation*) och 7) Förstå kontexten (*Understanding context*).

Av dessa sju domäner är fyra (*Setting direction, Developing people, Developing organisation, and Improving teaching and learning*) förankrade i forskning kring ”transformational, instructional, and successful leadership” (Gurr, 2021, s. 3 med hänvisning till Day & Leithwood, 2007; Leithwood, Harris & Hopkins, 2020; Leithwood & Sun, 2012; Ylimaki & Jacobson 2011). Övriga domäner bygger på forskning som uppmärksammar ledares möjligheter att påverka andras agerande (Leithwood & Riehl 2003), kontextens betydelse (Hallinger, 2018) och den egna utvecklingens betydelse för ett hållbart, framgångsrikt ledarskap (Day & Gurr, 2014).

När SkolledarAkademiens kommentarer till Sigtunas problemformulering relateras till de domäner som beskrivs i modellen framträder följande bild:

Figur 1. Leda för likvärdighet. Strategier hämtade från ledamöternas kommentarer till Sigtunas problemformulering och relaterade till Drysdale & Gurr (2017) modell för pedagogiskt (skol)ledarskap (Se även Gurr, 2021).

Bilden visar vilka ledarhandlingar som enligt SkolledarAkademiens ledamöter är förknippade med möjligheten att öka likvärdigheten i förskolans och skolans verksamheter.

För att understryka att det handlar om medvetna övergripande aktiviteter som genomförs med syftet att uppnå ett visst mål (ökad likvärdighet), används begreppet *strategi* i den beskrivning av ledarhandlingarna som görs nedan.

2.2.1 Åtta strategier

i) Fördela resurser kompensatoriskt

En av sju identifierade strategier är kopplad till det som enligt Gurr utgör själva kärnan i det pedagogiska (skol)ledarskapet, nämligen de resultat (Student outcomes) som verksamheten uppnår. Här finns det enligt SkolledarAkademiens ledamöter stora möjligheter för rektor att påverka likvärdigheten. Genom att låta behoven avgöra hur befintliga resurser ska fördelas inom och mellan olika (del)verksamheter kan rektor underlätta lärarnas möjligheter att arbeta kompensatoriskt.

Att genomföra screening i svenska, engelska och matematik (nödvändiga kurser för examen), ett tydligt överlämnande från grundskolan och tidiga tendenskonferenser där svårigheter fångas upp är ett sätt att sedan fördela resurser till klasser/kurser där det behövs extra (Enköping)

ii) Tydliggöra krav och förväntningar kopplade till likvärdighet

En annan strategi är kopplad till den domän som i Gurrs modell benämns Ta ut riktningen (Setting directions), och handlar om tydliggörandet av de lagstadgade krav på likvärdighet som finns uppsatta för verksamheten, liksom om rektors betydelse när det gäller att kommunicera sina förväntningar på medarbetarna i relation till dessa krav.

Att värna styrdokumentens skrivningar och lyfta in dessa i tydliggörandet av vårt gemensamma uppdrag (Uppsala)

iii) Utveckla former för lärares¹ lärande kopplat till kravet på likvärdighet

En tredje strategi återfinns i den dimension som av Gurr benämns Utveckla människor (Developing people), och handlar om rektors ansvar för lärares lärande i relation till de krav och förväntningar som uttrycks i nationella såväl som lokala styrdokument.

Betydelsen av kompetensutveckling lyfts fram och återkommer i ledamöternas kommentarer till Sigtunas problemformulering, tillsammans med exempel som illustrerar hur den kan utformas på olika sätt.

Att organisera för lärarnas lärande [...] Att möjliggöra och organisera för långsiktiga skolutvecklingssatsningar med hjälp av kollegialt lärande utifrån verksamhetens behov för att främja alla elevers lärande (Uppsala)

¹ Med lärare avses lärare i samtliga skolformer från förskola till vuxenutbildning

Mer likvärdighet mellan klasser kan uppnås om man jobbar mer med likvärdig bedömning och där ämneslag får uppdrag att jobba med frågan. Vi har till exempel samrättning av nationella prov. Ett annat sätt är att sätta pedagogiskt fokus på insatser som kan gynna många men är nödvändigt för vissa, till exempel språkutvecklande arbetssätt och tydliggörande pedagogik (Enköping)

En lärare som har låg kvalitet i undervisningen behöver stöd och där kan ett tvåläraresystem eller en annan lärare som mentor vara till hjälp. Här är det viktigt att jobba individbaserat (Enköping)

Andra former av kompetensutveckling än de som sker inom ramen för den fortlöpande verksamheten, lyfts också fram som viktiga när det gäller att nå en ökad likvärdighet t ex ”Skolverkens alla lyft” (Håbo), tillsammans med en medveten rekrytering d v s att ”rekrytera utbildad och kompetent personal” (Östhammar).

iv) Skapa en inkluderande kultur

En fjärde strategi utgår från påverkansdomänen (Influence) och handlar om rektors inflytande på det arbete som tar form i verksamheten.

Genom ökad delaktighet och ett nära samarbete med lärarna kan rektor bidra till utvecklingen av en inkluderande kultur baserad på delaktighet och medskapande.

Jag upplever att delaktighet skapar förutsättningar för likvärdighet genom systemet och att delaktighet utifrån ett undervisningsnära ledarskap är en väg att gå [...] Förskolans tillgänglighet, inkluderande lärmiljöer (Östhammar)

Att skapa en kultur där vi alla omfamnar att vårt uppdrag är att alla elever ska nå målen och alla elever ska utmanas, stimuleras och utvecklas i en trygg och trivsamt lärmiljö. Det är vårt uppdrag och vi gör detta tillsammans (Uppsala)

Att ha en samarbetande kultur, mentorskap och utbildning för att utveckla, förvalta och föra kunskapen om ex inkluderande lärmiljöer, kvalitet, måluppfyllelse mm vidare till nya pedagoger, rektorer och övrig personal. Tänker att kvalitet och likvärdighet skapas i möten och inte i skrivna dokument utan utifrån dem (Östhammar)

Ytterst handlar det om att låta de värderingar och förhållningssätt som man vill se utvecklas, genomsyra det egna sättet att agera i verksamheten.

v) Använda ett inkluderande språk

En femte strategi, som handlar om språkets betydelse när gäller att leda mot ökad likvärdighet, är nära sammankopplad med föregående strategi.

Gillar inte heller valet av begreppet/ordet ”Bedömningsstöd”, för de yngre åldrarna. Tycker ”Utvecklingshandledning” hade varit bättre värdebärande begrepp. Jag oroas av en glidning ner i åldrarna (Tierp)

vi) Fokusera kopplingen mellan process och resultat

En sjätte strategi återfinns inom ramen för den domän som i modellen rubriceras Undervisningen och lärandet (Teaching and learning)² och bygger på att man som rektor utgår från och använder sig av resultaten, inte bara när man fördelar resurser (se strategi 1), utan också när man fattar beslut som rör undervisningens organisering.

Att visa att man vet om årskursens resultat och benämna det, samt försöka organisera utifrån det är en väg att gå mot likvärdighet (Enköping)

Att fatta beslut som grundar sig i kunskapen om relationen (”kopplingen”) mellan process och resultat lyfts i det här sammanhanget fram som betydelsefullt, liksom att man hänvisar till denna relation och motiverar de beslut som fattas, vare sig det handlar om fördelningen av resurser, grupperns sammansättning eller något annat. Som exempel på lämpliga forum för denna kommunikation nämns de medarbetarsamtal som årligen genomförs med varje enskild lärare och de samtal som förs mellan lärare inom ramen för arbetslagen.

Betydelsen av att fokusera kopplingen mellan process och resultat lyfts även fram och betonas i de kommentarer som handlar om lärares lärande om och utifrån den egna undervisningspraktiken, som grund för utveckling.

Att i det kollegiala lärandet använda sig av en undersökande cykel så att förståelsen och medvetenheten ökar och så att vi utvecklar det som har mest effekt för alla elevers lärande (Uppsala)

vii) Ta personligt ansvar

Inom ramen för den personliga domänen (Leading Self) återfinns de ledarhandlingar som bildat underlag för en sjunde strategi. Strategin utmärker sig genom att ta fasta på och betona det egna ansvaret.

Som skollärdare tror jag bland det viktigaste är att benämna skolans resultat och själv ta personligt ansvar för de egna resultaten. En lärare som inte lyckas är rektors resultat och rektors ansvar (Enköping)

viii) Bygga en kompensatorisk organisation

² Eller Förbättra undervisningen och lärandet (Improving teaching and learning) som det uttrycks i löpande text (Se Gurr, 2021, s. 3)

En åttonde strategi är kopplad till organisationsdomänen (Developing organisation) och handlar om verksamhetens förmåga att anpassa sig till de barn/elever som finns i den.

Rektor skapar förutsättningar för att ha en kompensatorisk organisation och möjlighet till individuella anpassningar (Knivsta)

Bland ledamöternas kommentarer återfinns exempel som illustrerar hur man försökt bygga en kompensatorisk organisation baserad på kunskap om barnens/elevernas varierande, i bemärkelsen olika och över tid skiftande, behov.

Rektor skapar förutsättningar för likvärdighet genom att ta hänsyn till elevernas behov vid gruppindelningen. Vi eftersträvar heterogena grupper (Knivsta)

Stödfunktioner som jobbar med samma ”stödpaket” [...] Använda förstelärarna på ett strukturerat sätt [...] Använda pedagogiska handledare och elevhälsans stöd (förskolan) (Håbo)

Elefanten i rummet är ju att det är (om man har kvar klasser) att det är mer avgörande att hamna i klass a eller b än vilken huvudman man har. På min skola har vi försökt komma åt detta genom att avskaffa klassen och tala om årskursen (Enköping)

3. Skolledarakademin's samtal på temat Leda för ökad likvärdighet

När SkolledarAkademin samlades för andra gången oktober 2020 hade alla ledamöter tagit del av och kommenterat Sigtuna kommuns problembeskrivning samt frågeställningar. Ledamöterna hade också fått tillgång till varandras kommentarer och en sammanställning av dessa (i tabellform). Materialet bildade underlag för ett första samtal på temat Leda för ökad likvärdighet.

I samtalet upptod snart frågor kring innebörden i begreppet likvärdighet: Vad betyder det, eller vad kan det betyda, att en förskolas eller skolas verksamhet är likvärdig?

Samtalet utmynnade i ett beslut om att gemensamt försöka definiera innebörden i begreppet *likvärdighet*. För att ge näring åt detta tankearbete fattades också beslut om att läsa några texter med relevans för temat.

Valet föll på följande tre texter:

- Englund, T. & Quennerstedt, A. (2006). Vadå likvärdighet? *Resultatdialog 2006*. Vetenskapsrådets rapportserie, 15:2006, s. 51-56. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Lindblom, L. (2020). Likvärdighet och jämlikhet. *Tidskrift för politisk filosofi*, 1(24), s. 4-23.
- Unterhalter, E. (2009). What is Equity in Education? Reflections from the Capability Approach. *Studies in Philosophy and Education*, 28(5), s. 215-224.

Texterna skickades till SkolledarAkademin's ledamöter inför den tredje sammankomsten, tillsammans med ett dokument innehållande definitioner hämtade från Skollagen, aktuella läroplaner, Skolverket Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, och en statlig utredning (SOU 2020:28) samt en definition hämtad ur en artikel (Rigby & Tredway, uå). baserad på skolledares arbete med att utveckla en slags kompass för sitt likvärdighetsarbete. (Bilaga 3).

Till den tredje sammankomsten i december 2020 bjöds Ninni Wahlström, professor i pedagogik vid Linnéuniversitetet, in att delta i det av Sigtunas ledamöter initierade samtalet på temat Leda för likvärdighet. Den här gången tog samtalet sin utgångspunkt i de förslag till definitioner av likvärdighetsbegreppet som ledamöterna förberett och delat med sig av inför denna sammankomst (Bilaga 4). Samtalet fördjupades med hjälp av de kunskaper om, och perspektiv på, ledarskap som Ninni Wahlström utvecklat genom sin forskning.

När SkolledarAkademin samlades för fjärde gången, februari 2021 utvecklades samtalet om likvärdighet, med fokus på definitioner och implikationer för rektorers arbete som ledare i förskolans och skolans verksamheter. Den här gången togs utgångspunkten i några konkreta exempel hämtade från ledamöternas egna verksamheter. För att underlätta förberedelsen av dessa exempel konstruerades en

matris (se nedan) baserad på ledamöternas definitioner och tidigare samtal om likvärdighet.

Aspekter av likvärdighet			
	Lika tillgång	Likvärdig utbildning	Kompensera för skillnader i förutsättningar
Individnivå (barn/elev)			
Gruppnivå (barn/elevgrupp)			
Organisationsnivå (enhet, huvudman)			

Den femte sammankomsten, mars 2021, förbereddes av Sigtuna kommuns ledamöter, Karin Harnesk och Erika Björklund.

4. Avslutande kommentarer

Sista ordet går till Sigtunas kommuns ledamöter, som i en avslutande kommentar får beskriva vad som hänt med deras tänkande under den period som arbetet med temat Leda för ökad likvärdighet pågått.

Så här skriver Karin:

”Frågeställningar jag hade i början på läsåret handlade mycket om mitt eget ledarskap kopplat till begreppet likvärdighet. Tack vare utvald litteratur och medföljande givande reflekterande samtal i Akademin kopplat till ovanstående frågeställningar har mina tankar fördjupats och breddats. Det har varit väldigt givande för mig att få vara i ett annat sammanhang än de jag är i dagligen. Genom att sortera, stöta och blöta samt belysa begreppet från olika vinklar och vrår ser jag nu på mitt handlingsutrymme med delvis mindre frustration. Jag känner att jag kan se en tydligare röd tråd mellan olika insatser som görs i kommunen. Det minskar frustrationen även om jag fortfarande inte fått svar på alla min HUR jag ska göra för att leda för likvärdighet.

Mina tankar just nu handlar mycket om förskolans kompensatoriska uppdrag, att uppväga skillnader i barns och elevers förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Skillnaderna mellan barns socioekonomiska bakgrund har ökat markant de senaste åren. Under 2019 gjordes en djupgående statistisk analys av Sigtuna kommun och idag är Sigtuna en av Sveriges mest segregerade kommuner. I rapporten har faktorer som ohälsa, arbetslöshet, utbildningsnivå, ekonomiskt bistånd, födelseland, osv. analyserats. Rapporten visar på omfattande socioekonomiska utmaningar och en utbredd segregation i ett antal kommundelar. I Sigtuna kommuns dokument Mål och budget får Barn- och ungdomsnämnden i uppdrag att intensifiera arbetet för att öka likvärdigheten mellan kommunens förskolor och grundskolor. Arbetet för att öka likvärdigheten mellan kommunens olika förskolor och skolor ska förbättras. Kompetensen kring språkutvecklande arbete med barn och elever med annat modersmål ska utvecklas.

I betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska fastställer författarna vikten av en högkvalitativ förskola för barn med socioekonomisk svag bakgrund. Ett kvalitetsmått som tas upp i betänkandet kommer från Vetenskapsrådet forskningsöversikt som drar slutsatsen att hög kvalitet i de pedagogiska relationerna mellan barn och personal är det viktigaste för barns utveckling och lärande. Det är i mötet med barnet och i interaktionen mellan förskolepersonal och barn som kvaliteten avgörs. Interaktion som kännetecknas av känslighet, lyhördhet, dialog och samspel har stor positiv påverkan på barns språkliga, kognitiva och sociala utveckling. Liknande slutsats dras i artikeln från Moen et al. vi fått möjlighet att ta del av.

Jag som rektor har stora och direkta möjligheter att inom ramen för mitt handlingsutrymme verka för att utveckla personalens pedagogiska förhållningssätt och samspelet mellan barn och personal. Inledningsvis skrev jag att jag inte fått svar på mina frågeställningar kring HUR jag ska leda och jag känner nu att jag inte behöver

svar på de frågorna, det kanske till och med är troligt att det inte finns något facit. För mig som rektor har deltagande i SkolledarAkademin bidragit till att jag fått möjligheten att se på mina verksamheter med nya perspektiv. Jag tar med mig vikten av att fokusera och analysera vad som egentligen är problemet för att kunna sätta in rätt insatser. Efter varje samtal i Akademin känner jag mig stärkt och inspirerad att agera inom mitt handlingsutrymme.”

Så här skriver Erika:

”Begreppet likvärdighet har blivit alltmer komplext ju mer jag skvalpar runt i det.

Är det ens möjligt med likvärdighet, kan skolan ens bli likvärdig?

På kommungemensam nivå pratar vi mest om fördelning av resurser utifrån socioekonomiska faktorer, en kompensatorisk aspekt av likvärdighet. Som rektor på en socioekonomiskt stark skola instämmer jag helt i att resurser ska fördelas så att de skolor som har t.ex. lägre måluppfyllelse får mer pengar. Men som huvudman kan man fylla på med olika principer för fördelningen, utöver de som finns i SALSA. Det som ligger närmast till hands i vardagen är att tänka kring likvärdig kvalitet, inom skolan, mellan klasserna och fundera över vad jag behöver veta för att ha en rättvis bild av utgångsläget.

Jag har också under pandemin hamnat i frågor kring likvärdig tillgång, eftersom vi är en liten skola har vi fått vara utan vissa stödfunktioner när huvudmannen styrt dem till större skolor.

Just nu är mitt förhållningssätt till likvärdighet att tänka att det ska vara värdigt för alla barn, det ska vara tillräckligt bra. Det vägleder mig när jag fördelar resurser inom min skola, det ska vara schysst. Alla våra tillgångar ska fördelas på ett schysst sätt, inte utifrån den som hörs mest, varken personal, elever eller vårdnadshavare.

Vad behöver jag som rektor veta för att kunna göra en professionell bedömning av likvärdigheten? Var ska jag börja? Var står jag nu?

Jag har tänkt ut tre exempel från det stora till det lilla: Nyckeltal, normkritik och bemötande.

I rektorsgruppen har vi tillsammans med huvudmannen blivit alltmer datadriven. Det har varit viktigt att vara överens om hur läget ser ut när vi också fått ett politiskt uppdrag att arbeta med likvärdighet. Vad vet politikerna om vad det innebär att arbeta med SALSA- värden och hur står vi oss i jämförelse med andra kommuner? Vilka faktorer används när SKR utser Sigtuna kommun till Stockholms läns bästa skolkommun i år?

Huvudmannen har under de tre senaste åren arbetat med att samla alla ledningsgrupper för gemensamma Kvalitetsdagar. Vi har verkligen utvecklat vårt arbete med att utgå från data och nyckeltal och analysera dessa genom att formulera frågor. Det tror jag har gynnat likvärdighet mellan enheterna och stärkt det kollegiala lärandet mellan förvaltning och rektorer och inom rektorsgruppen

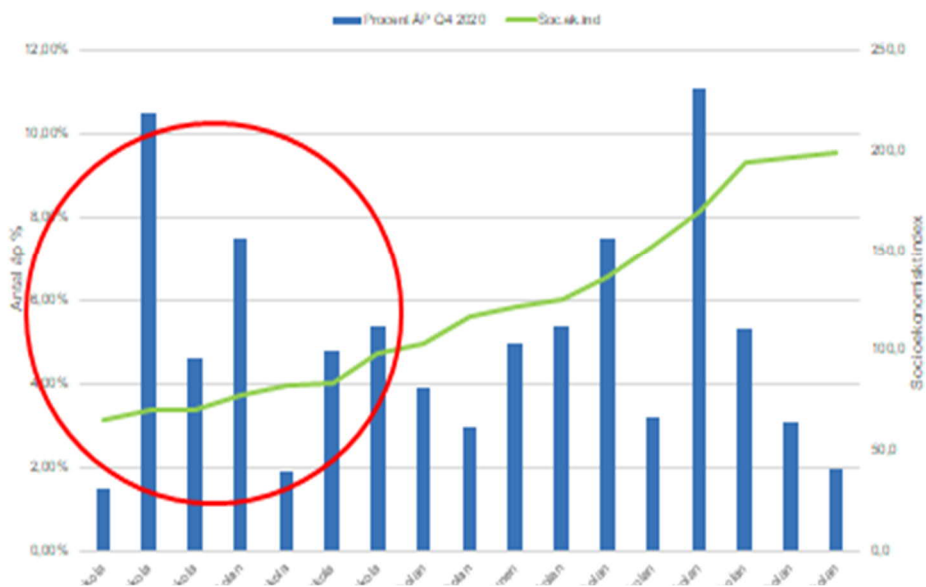
Vi har t.ex. arbetat med jämlikhet- likvärdighet utifrån kön, måluppfyllelse pojkar /flickor -mellan klasser på samma skola, hur vi fördelar personal skola/fritids och elevhälsan som en del av det systematiska kvalitetsarbetet

Vi korsar data för att få fram korrelationer som i sin tur väcker frågor, se nedan.

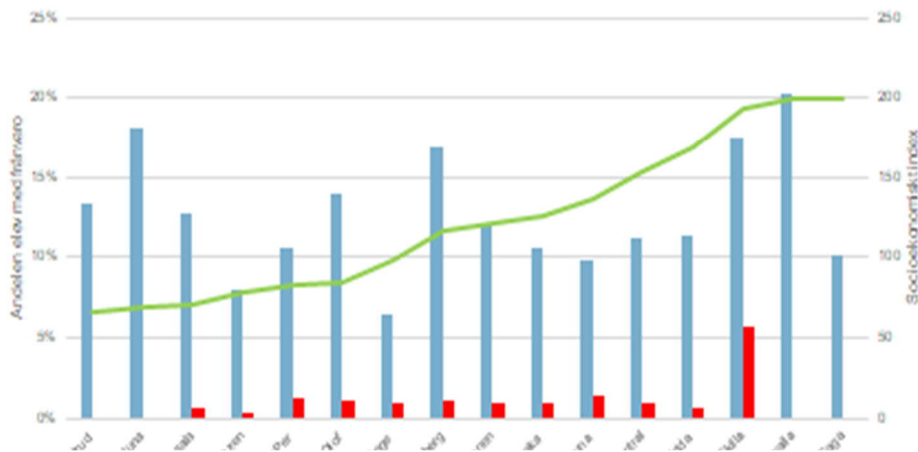
Socioekonomiskt index

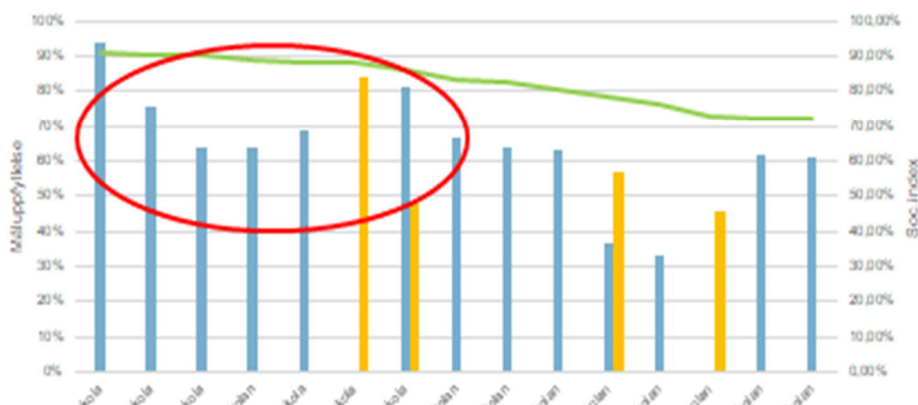
Antal AP utifrån socioekonomiskt index

Frånvaro utifrån socioekonomiskt index

Måluppfyllelse vs behörighet till gymnasiet HT2020

Mitt andra exempel handlar om det har varit viktigt på min skola att titta på likvärdighet utifrån kön då pojkar för två år sedan presterade sämre än genomsnittet i riket. Då började vi arbeta med normkritik för att få syn på vad det berodde på. Hur såg personalens förväntningar ut, hur såg det ut med vår skolkultur, hade vi en antipluggkultur som upprätthölls av negativa maskulinitetsnormer? Kan vi skapa en samarbetskultur genom ett kooperativt lärande, gynnas eleverna av att undervisningen blir mera kreativ och meningsfull, kan vi öka deras känsla av delaktighet? Vi har sett en positiv trend vilket gör att vi arbetar vidare.

Det tredje exemplet handlar om vuxnas bemötande, både aspekten lärares ledarskap i klassrummet och det mer allmänna att skapa relationer till eleverna som all personal gör. Hur kan vi utveckla ett likvärdigt bemötande? Vad innebär det att bygga upp ett gott socialt klimat? Vi har verktyg som Grundpaket för en tillgänglig lärmiljö, vi har byggt in en lärande kultur via elevhälsomöten tillsammans personal och

elevhälsoteam och vi har gett oss själva olika utmaningar när det gäller bemötande utifrån input av eleverna. Men jag har ändå upplevt att vi bara skrapar på ytan. Jag blev därför väldigt upplyft av Moens artikel och den ledde mig vidare till Allodis forskning via Skolverkets skrift Hälsa för lärande- lärande för hälsa. Jag har definitivt fått en krok att ta tag i när det gäller att arbeta vidare med att leda med ett professionellt relationsskapande. Precis som Karin har samtalen och läsningen i SkolledarAkademin berikat mig som skolledare och varit upplyftande under en för övrigt grå tid.”

Sigtuna mars 2021

Karin Harnesk

Rektor Hällsbo, Ängsbo och Karusellens förskolor

Erika Björklund

Rektor Odensala skola

REFERENSER

Englund, T. & Quennerstedt, A. (2006). Vadå likvärdighet? Resultatdialog 2006. Vetenskapsrådets rapportserie, 15:2006. Stockholm: Vetenskapsrådet, s. 51–56.

Gurr, D. (2021). Educational Leadership and the Pandemic. AKADEMIA Letters. Hämtad den 16 april 2021 från:
https://www.academia.edu/44835141/Educational_Leadership_and_the_Pandemic

Jahnke, A. & Hirsch, Å. (2020). Varför förbättras inte resultaten trots alla insatser. Stockholm: Ifous. <https://www.ifous.se/app/uploads/2020/02/202001-Ifous-Fokuserar-Frdjupad-nulgesanalys-H.pdf>

Jeynes, W. H. (2015). A Meta-Analysis on the Factors That Best Reduce the Achievement Gap

Lindblom, L. (2020). Likvärdighet och jämlikhet. Tidskrift för politisk filosofi, 1(24), s. 4–23

Moen, A. L., Sheridan, S.M, Schumacher, S. M. & Cheng, C. (2019). Early Childhood Student–Teacher Relationships: What is the Role of Classroom Climate for Children Who are Disadvantaged? Early Childhood Education Journal (2019) 47:331–341 <https://doi.org/10.1007/s10643-019-00931-x>

SkolledarAkademin (2020). En sammanställning av olika definitioner av likvärdighet inom utbildningsområdet

Unterhalter, E. (2009). What is Equity in EducaCon? ReflecCons from the Capability Approach. Studies in Philosophy and Educa'on, 28(5), s. 215–224

Bilaga 1 Ledamöter i SkolledarAkademin 2020-2022

Enköpings kommun

Anna-Maria Winther

John Danielsson

EvaMari Holmgren Stenlöf

Tierps kommun

Gitt Näsberg

Hans Lithhammer

Jonas Albonius

Heby Kommun

Helen Rannby

Lena Wiik

Camilla Gunnarsson

Susanne Sverkersson

Uppsala kommun

Gunilla Söderström

Johanna Wallin

Jeanette Fry

Ulla Klefbom

Jesper Hedin

Håbo kommun

Malin Ottosson

Malin Olsson

Helena Anderstedt

Östhammars kommun

Ulrica Eriksson

Anna-Karin Sehlstedt Ståhl

Magnus Kjellsson

Knivsta kommun

Catharina Sundin

Johanna Lindqvist

Christina Kyhlström

Sigtuna kommun

Karin Harnesk

Erika Björklund

Bilaga 2 Gemensam stödstruktur

2020-05-20

Katina Thelin

Arbetet i SkolledarAkademin bygger på att deltagarna ”besöker” och gemensamt granskar d v s analyserar och kritiskt reflekterar över varandras verksamhet, antingen bokstavligen genom att observera någon aspekt av verksamheten när det tar form i en på förhand definierad situation, eller indirekt via olika typer av system (tex kvalitetsutvecklingssystem), dokument (t ex utvärderingar, verksamhetsplaner, lokala måldokument, uppdragsbeskrivningar, lönekriterer) med relevans för Akademin lärande och/eller kunskapsbildning. Vad som faktiskt kommer att stå i fokus för det lärande och/eller den kunskapsbildning som sker inom ramen för SkolledarAkademin avgörs av Akademin ledamöter.

Det förslag till stödstruktur som presenteras nedan har utformats i syfte att underlätta Akademin arbete med att utveckla den kunskap som skolans verksamhet behöver för att utvecklas, samtidigt som ledamöterna var för sig och tillsammans utvecklar sin förmåga att leda på vetenskaplig grund.

Observera att det är ett förslag till just stödstruktur snarare än en arbetsordning. Som sådant kan det komma att omförhandlas, anpassas och/eller förändras i takt med att arbetet i Akademin utvecklas. Möjlighet finns också att använda den föreslagna stödstrukturen (i sin helhet eller delar av den) på olika sätt vid olika tillfällen. Formen är alltid underordnad mötets syfte och innehåll.

Förslag till stödstruktur

1. Inför mötet författar den eller de ledamöter vars verksamhet(er) ska ”besökas” på något av de sätt som föreslås ovan, en text (om ca 2 A4-sidor) som rymmer följande:
 - i. En *introduktion* av exempelvis ett problem, eller en utmaning med koppling till något av de områden som står i fokus för Akademinns arbete och det övergripande temat Att leda på vetenskaplig grund;
 - ii. En *bakgrund* som rymmer en beskrivning av den praktik (del av verksamheten), i vilken problemet/utmaningen uppstått, samt ett försök till redogörelse för den grund som praktiken vilar på d v s utgångspunkterna för den och/eller tidigare erfarenheter av att hantera problemet/utmaningen;
 - iii. En eller ett mindre antal *frågeställning(ar)*, vilka kan bilda utgångspunkt för övriga ledamöters egna erfarenheter med relevans för, och kritiska reflektioner över, den aktuella praktiken. Texten delas med/skickas till Akademinns ledamöter.
2. Samtliga ledamöter läser den text som bildar utgångspunkt för kommande möte och formulerar sina erfarenheter med relevans för, och kritiska reflektioner över, den aktuella praktiken och grunden för densamma (ca 1 A4-sida). Texterna delas med/skickas till Akademinns ledamöter som inför mötet tar del av samtliga texter.
3. Vid mötet genomförs ett samtal, i vilket ledamöterna tillsammans utforskar och fördjupar förståelsen av den eller de praktiker som beskrivits och kommenterats (punkt 1-2 ovan) i relation till något av de områden som står i fokus för Akademinns intresse och till det övergripande temat Att leda på

vetenskaplig grund. Samtalen bildar navet i Akademinns gemensamma lärande om och utifrån skolans ledarskap, som grund för utveckling.

4. Efter mötet sammanfattar de forskare, som av FoSams styrelse utsetts för att leda seminariet, resultatet av det samtal som förts i en kortare rapport.

Rapporten görs tillgänglig för Akademinns ledamöter och deras huvudmän via den plattform eller samarbetsyta som Akademinns ledamöter kommit överens om att använda.

Bilaga 3 En sammanställning av olika definitioner av likvärdighet inom utbildningsområdet

SkolledarAkademin november 2020

Skollagen (2010:800)

1 kapitlet

Lika tillgång till utbildning

8 § Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lag (2014:960).

Likvärdig utbildning

9 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

Syftet med utbildningen inom skolväsendet

4 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

LÄROPLANER

Läroplan för förskolan

Enligt skollagen ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika. (sid 6)

Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. (sid 6)

Läroplan för gymnasieskolan

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan har ett särskilt ansvar för elever med funktionsnedsättning.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som är kvinnligt och manligt. (sid 2)

Läroplan för vuxenutbildningen

I skollagen föreskrivs att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att verksamhetens resurser ska fördelas lika mellan eleverna. Hänsyn

ska tas till de enskilda elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. (sid 6)

Skolverket

Texten nedan är hämtad från rapporten Skolverket (2012) *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*. Stockholm: Skolverket.

”Likvärdighetsbegreppet kan delas upp i tre grundläggande aspekter; *lika tillgång* till utbildning, *lika kvalitet* på utbildningen och att utbildningen ska vara *kompenserande*. Det som redovisas är skrivningar i den nya reviderade skollagen (2010:800) och läroplanen (Lgr 11) men motsvarande formuleringar fanns även tidigare.

Ordet ”kvalitet” nämns inte i paragrafen ovan men i författningskommentaren till propositionen framgår att det är detta som avses:

Begreppet ”likvärdig” innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning” (sid 11).

Skolinspektionen

Finner ingen definition. I råd för rektorer (se länk) finns en anmodan om likvärdig bedömning i betygssammanhang.

<https://www.skolinspektionen.se/rad-och-vagledning/skolrepresentanter/rektors-ledarskap/>

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Finner ingen definition

STATLIGA UTREDNINGAR – ett exempel

SOU 2020:28 En mer likvärdig skola

”Utredningen finner det angeläget att sträva efter en mindre vag och mångtydig begreppsanvändning och menar därför att likvärdighetsbegreppet bör knytas till de dimensioner som framgår av skollagen, lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och att utbildningen ska vara kompensande, och till en vedertagen uppsättning av indikatorer” (sid 171)

FORSKNINGSLITTERATUR – ett exempel

” We define equity as conditions for learning that interrupt historically discriminatory practices, support democratic schooling, and achieve fair, inclusive, and just outcomes. Further, leadership for equity is acting on those beliefs and understandings intentionally, regularly, and systematically” (Rigby, G. & Tredway, L. (uå). *Actions Matter: How School Leaders Enact Equity Principles*. p.6).

Bilaga 4 SkolledarAkademin's hantering av begreppet Likvärdighet

Kommun	Begreppet likvärdighet	Motivering/Kommentar
Tierp	Alla barn/elever ska ha lika tillgång till utbildning av hög kvalitet, oavsett bakgrund, och utbildningen ska kompensera för barnens skilda förutsättningar.	Vi har definierat tolkningen av likvärdighet utifrån den rörliga kontext som vi inom utbildningsväsendet befinner oss i. De olika politiska tolkningarna florerar över tid vilket gör att vi upplever att varken fria val, jämställdhet eller jämlikhet är ett hållbart sätt för oss att förhålla till begreppet.
Knivsta kommun	<p>Vi har valt att utgå ifrån Skollagens tre dimensioner:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kompensation 2. Likvärdig kvalitet 3. Likvärdig tillgång <p>Kompensation är en central dimension i begreppet likvärdighet då det krävs olika insatser för olika barn och elever. Likvärdig kvalitet har att göra med att få den utbildning som likvärdiga möjligheter kräver, men också med att bemötas inom skolan på ett sätt som ger lika välfärd över barndomen. Likvärdig tillgång innebär att varje barn och elev får tillgång till en organisation som möjliggör det stöd som de behöver. Det innebär t ex en organisation med behöriga lärare, tillgång till specialpedagogisk kompetens och anpassade</p>	<p>Likvärdighet är ett viktigt begrepp för att alla barn och ungdomar ska få tillgång till en likvärdig utbildning. Genom att dela in begreppet i tre dimensioner görs begreppet "talbart". Det ger oss en möjlighet att sätta upp mål, analysera, mäta och följa upp utbildningens likvärdighet och att beskriva den på ett sätt som i sin tur möjliggör åtgärder på både strukturellnivå och undervisningsnivå. Begreppet likvärdighet kan därmed bli en del i det systematiska kvalitetsarbetet via verksamhetsplanerna.</p>

	barn/elevsammansättningar beroende på behoven.	
Sigtuna	...att utbildningssystemet gör sin del så att varje medborgare kan delta i samhället på lika villkor. ...att alla barn och elever bör ha lika tillgång till utbildning som är utformad för att ge kompenserande resurser och välfärd och där varje personal visar lika omsorg om varje elev och dess välfärd.	[Utgångspunkten tas i Lindbloms sätt att hantera likvärdighet med utgångspunkt i jämlikhetsbegreppet] Det som gör att jag dras till Lindbloms beskrivning av likvärdighet är hans beskrivning av välfärd där han menar att vissa intrinsikala barndomsnyttigheter såsom exempelvis lek är en viktig del i barndomen och att det inte kan kompenseras senare i livet. I hans definition av likvärdig skola räknas lek in som en viktig del att ta hänsyn till när man som skolledare leder för likvärdighet.
Sigtuna	Målet för likvärdighet - är det gemensammas bästa. Att verka för ökad social jämlikhet. När utbildningen ger lika bra välfärd för alla.	Likvärdighet ur ett individuellt perspektiv, kan bara vara ett medel för att nå det bästa för alla.
Enköping	möjligheten för individen att få sin utbildning utformad efter sina egna möjligheter; [och för varje barn] att utvecklas [...] erövra nya färdigheter utifrån detta att kunna utnyttja sin egen potential och erövra nya färdigheter [För det krävs att förskolan kan kompensera undervisning, omsorg och resurser utifrån individuella behov.	[Utgångspunkten tas i Lindbloms och Vetenskapsrådets sätt att hantera likvärdighet] Ojämlikhet uppstår när man inte visar varje barn lika mycket omsorg och respekt. För att kunna göra [visa varje barn lika mycket omsorg och respekt] behöver förskolläraren se varje enskilt barn och hans behov. [och utifrån Englund & Quennerstedts resonemang kring

	<p>att synen på barnen som kommer till förskolan är att de har en (lika stor?!) potential som de kan nyttja och att de med rätt bemötande från förskollärare och arbetslag har det rätt att få upptäcka hela sin potential. en diskussion i förskolan om vad som är barns fulla potential och hur långt ansvaret för att barnet når den är för förskollärare och arbetslag.</p>	<p>likvärdighetsbegreppets innebörd i vår tid med fokus på alla barns rätt till lika resultat]</p>
Enköping	<p>Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. De vuxna bemöter alla elever med omsorg, respekt och en positiv elevsyn. Eleverna förbereds för att bli aktiva samhällsmedborgare.</p>	<p>Utgångspunkten är skolverkets definition men jag vill också få med att alla elever känner sig sedda, respekterade och upplever att skolan har stöttat och erbjudit hjälp i sin utveckling. Det är nog så viktigt som ett betyg.</p>
Uppsala	<p>[Skolan ska] Kompensera för det faktum att vi lever i ett ojämlikt samhälle där alla har långt ifrån samma möjligheter att få nå sina mål.</p>	<p>Ska jag lyfta den syn på begreppen likvärdighet/jämlikhet som landar bäst hos mig så är det skolans kompensatoriska uppdrag.</p>
Heby kommun	<p>Alla barn/elever ska ha möjlighet att nå sin fulla potential, oavsett vilken kommun eller vilken skola han eller hon går på. Detta oavsett barnets/elevens bakgrund och kön.</p>	<p>Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att med olika medel säkerställa att alla elever ges goda förutsättningar att nå de nationella kunskapskraven oavsett utgångsposition, exempelvis socioekonomisk</p>

	Varje barns/elevs rätt till den bästa utbildningen som han eller hon kan få.	bakgrund och funktionsvariationer. En fundering är om det statliga uppdraget och kommunens fördelning av medel och ekonomiska situation kan göra så att Likvärdighet ser olika ut i olika kommuner trots alla goda intentioner?
--	--	---

Rektor förskola:

De texter om likvärdighet som ni valt ut åt oss och gett oss möjlighet till fördjupning i visar att jämlikhet är ett komplext och mångfacetterat begrepp som det inte finns en allena rådande definition av om det ens går att definiera begreppet.

I texten Likvärdighet och Jämlikhet från Tidskrift för politisk filosofi nr 1 2020, skriver Lars Lindblom om likvärdighet baserat på ett jämlikhetsbegrepp. Han menar att om vi vill bygga ett samhällssystem som behandlar fria och jämlika individer opartisk och jämlikt betyder det att vi bör se till att utbildningssystemet gör sin del så att varje medborgare kan delta i samhället på lika villkor. För att inkorporera skollagens krav på lika tillgång i det resonemanget menar han att likvärdighet kan innebära att alla barn och elever bör ha lika tillgång till utbildning som är utformad för att ge kompenserande resurser och välfärd och där varje personal visar lika omsorg om varje elev och dess välfärd.

Det som gör att jag dras till Lindbloms beskrivning av likvärdighet är hans beskrivning av välfärd där han menar att vissa intrinsikala barndomsnyttigheter såsom exempelvis lek är en viktig del i barndomen och att det inte kan kompenseras senare i livet. I hans definition av likvärdig skola räknas lek in som en viktig del att ta hänsyn till när man som skolledare leder för likvärdighet.

Rektor förskola:

Vetenskapsrådet skriver i "En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer" att likvärdighetsbegreppet i förskolan inte innebär att alla barn ska erbjudas en likadan förskoleverksamhet. De menar att förskolans likvärdighet bör baseras på en analys av hur barns olika villkor kan mötas av en verksamhet där alla barn kan utnyttja sin egen potential. När jag läser Lars Lindbloms text "Likvärdighet och jämlikhet" tycker jag att hans resonemang stödjer Vetenskapsrådets tankar om likvärdighet. Lindblom skriver att ojämlikhet uppstår när man inte visar varje barn lika mycket omsorg och respekt. För att kunna göra det behöver förskolläraren se varje enskilt barn och hans behov. Grunden för likvärdighet blir då möjligheten för individen att få sin utbildning utformad efter sina egna möjligheter. I "Vadå likvärdighet?" skriver Tomas Englund och Ann Quennerstedt om likvärdighetsbegreppets förändring av innehåll över tid. Hur det gått från att betyda lika innehåll för kollektivet till rätten att få lika resultat för individen. Förskolan mäter inte barns resultat men kan mäta möjligheterna för alla barn att få utnyttja sin egen

potential. En likvärdig förskola skulle då vara en förskola där varje barns potential fick möjlighet att utvecklas och där barnet erövrar nya färdigheter utifrån detta. Men det betyder också en förskola som analyserar hur barns olika villkor möjliggör för dem att kunna utnyttja sin egen potential och erövra nya färdigheter, så att förskolan kan kompensera undervisning, omsorg och resurser utifrån individuella behov. Det betyder också att synen på barnen som kommer till förskolan är att de har en (lika stor?!) potential som de kan nyttja och att de med rätt bemötande från förskollärare och arbetslag har det rätt att få upptäcka hela sin potential. Det kräver en diskussion i förskolan om vad som är barns fulla potential och hur långt ansvaret för att barnet når den är för förskollärare och arbetslag.

Rektorer gymnasieskolan och vuxenutbildningen:

Spännande läsning både om likvärdighetsbegreppets utveckling i Sverige över tid från gemensam referensram, över ett nyliberalt anslag med individens tillgång till utbildning som ett medel för att uppfylla sin egen strävan, dröm till likvärdighet som en mål och resultatstyrd skola med en uppfattning om att en likvärdig utbildning är en där eleverna når målen och som kan kontrolleras och följas upp genom systematiskt kvalitetsarbete och utgår jag ifrån skolinspektion (som uppföljning och kontroll av likvärdigheten).

Även spännande att få följa en filosofis dissektion av begreppen jämlikhet och likvärdighet från olika utgångspunkter men kopplat till begreppets tre beståndsdelar tillgänglighet, lika kvalitet och förmåga att/skyldighet att kompensera. Hur ska vi se på vad en rättvis/jämlig skola är kopplat till dessa tre beståndsdelar? I den engelska texten är det intressant att se att de tre perspektiven underifrån, från sidan eller ovanifrån eller kanske globalt, lokalt och socialt behöver komplettera varandra för att inte bli tom retorik, en ogripbar flora av lokala system eller otyglad marknadsliberalism.

När jag läste dessa tre texter så kom jag återkommande att tänka på en spännande podd jag hörde för en tid sedan som påverkade mig och min syn på begreppen jämlikhet, likvärdighet och rättvisa. Ska jag lyfta den syn på begreppen likvärdighet/jämlikhet som landar bäst hos mig så är det skolans kompensatoriska uppdrag. Kompensera för det faktum att vi lever i ett ojämlikt samhälle där alla har långt ifrån samma möjligheter att få nå sina mål. Vi lever också i ett samhälle som värdesätter vissas målsättningar framför andras. Vad innebär att lyckas? För att belysa vad jag menar vill jag kort redogöra för och tolka huvuddragen i ett samtal mellan Ed Milliband, Geoff Lloyd och Harvardprofessorn Michael J. Sandel kring hans senaste bok "The Tyranny of merit" i podden Reasons to be Cheerful (avsnitt 158).

Michael Sandel menar i sin teori om meritokratins tyranni att i det samhälle vi skapat, där klyftor mellan de som har och de som inte har blir allt större har det utvecklats en övertro på att de som har haft tur i detta lotteri anser att de är där de är helt vilande på sina egna ansträngningar, sina egna meriter. Detta medför i sin tur att de som inte haft samma tur som kämpar också måste förtjäna sin plats utifrån att de inte ansträngt sig i samma utsträckning, givet sina lika möjligheter. De som har en universitetsexamen ser ned på dem som inte har det, vilket i sig bidrar till polariseringen i vårt samhälle. Elitens meritokratiska hybris. Denna hybris bidrar till att föraktet för eliter växer och som en reaktion på den inneboende orättvisa som meritokrati som ideal för med sig

hjälpas vår världs Trumps att nå toppen av samhällsstegen. Vi står i skuld till det samhälle vi lever i, den tid vi lever i, den familj vi fötts in i och det skulle vara ett faktum även i ett samhälle där människor verkligen har samma möjligheter, vilket inte är fallet.

Svaret på vår tids globala orättvisa och växande klyftor inom och mellan länder har mötts med en idé om att alla kan nå gränsen för sin talang och lyckas genom högre utbildning. Högre utbildning är dock inte lösningen för (eller ens tillgängligt) en majoritet av befolkningen i världen oavsett samhälle. Vi måste hitta andra vägar till rättvisa. Synen att den som lyckas är den som tillägnar sig högre utbildning på egna meriter innehåller en implicit förolämpning mot dem som inte "lyckats". Michael Sandell kallar detta sätt att resonera "The rhetoric och rising".

Vi är ansvariga för vårt öde, vi förtjänar det vi får eftersom utgångspunkten är rättvis. Om vi lyckas får vi vad vi förtjänar. Merit blir belönat. Sandell kallar detta Equality of opportunity. Ett alternativ är

Equality of condition en variant som handlar om att ge samma möjligheter men inte att alla måste tjäna lika mycket eller vara exakt lika i förhållande till resurser utan ett bredare demokratiskt förbehåll där vi alla delar samma liv i den mening vi står enande åtminstone vad gäller att alla oavsett livsval och karriär kan hålla huvudet högt, se varandra i ögon och ha en röst i offentligheten i diskussionen om vad som utgör det goda livet, rättvisa och jämlikhet. Tillgången till det offentliga samtalet, respekt och värdighet är inte förbehållet de som har högre utbildning, de som "lyckats". Det kommer alltså att finnas skillnader i t ex inkomst men alla måste kunna leva ett värdigt liv. Alla får respekt och uppskattas för sitt bidrag till det goda samhället inte de som vunnit loppet som det blir i en meritokrati.

Skolans uppgift blir således inte bara att kompensera för eleverns diametralt olika förutsättningar utan även värderingsmässigt påverka i riktning mot att vi oavsett livsval jobbar för allas möjlighet att lyckas, inte utifrån en meritokratisk idealbild utan en där vi värdesätter människors olika livsval och bidrag till det gemensamma samtalet om hur vårt samhälle bör fortsätta att utvecklas i framtiden.